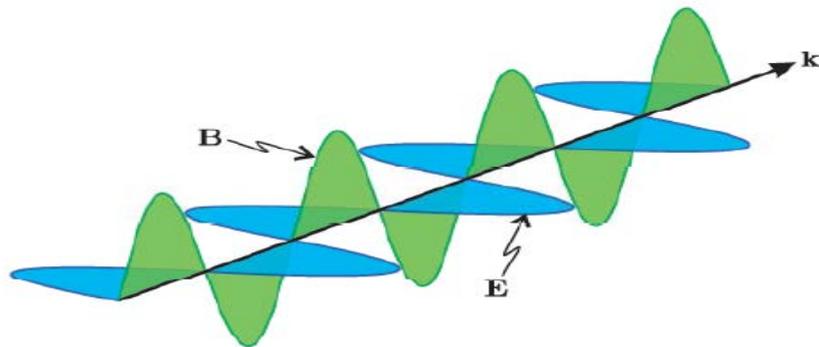

บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ธรรมชาติของแสง [5]

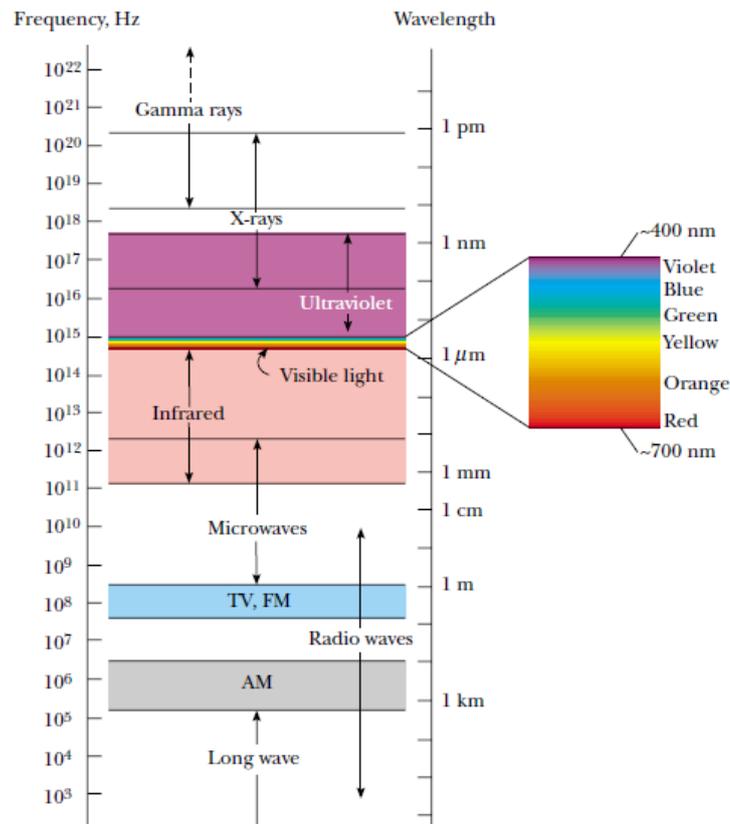
แสงเป็นคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าชนิดหนึ่งประกอบด้วยส่วนที่เป็น สนามไฟฟ้า ($\vec{E}$) และสนามแม่เหล็ก ($\vec{B}$) ซึ่งมีทิศทางของสนามไฟฟ้าและสนามแม่เหล็กตั้งฉากกัน และตั้งฉากกับทิศทางการเคลื่อนที่ของแสง ดังตัวอย่างรูปที่ 2.1

รูปที่ 2.1 แสดงคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าที่มีสนามไฟฟ้า ($\vec{E}$) และสนามแม่เหล็ก ($\vec{B}$) ตั้งฉากซึ่งกันและกันและตั้งฉากกับทิศทางการเคลื่อนที่ของแสง [5]

2.1.2 คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า (Electromagnetic Wave) [5]

คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้ามีหลายชนิดขึ้นกับความยาวคลื่นหรือความถี่ของคลื่น โดยหน่วยของความยาวคลื่นแสงคือ นาโนเมตร (Nanometer) และเรียกความเข้มแสงที่เป็นฟังก์ชันของความยาวคลื่นแสงว่า สเปกตรัม (Spectrum) ของแสง ซึ่งสเปกตรัมของคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าจะมีความยาวคลื่นและความถี่ค่อนข้างกว้างตั้งแต่คลื่นวิทยุ ไมโครเวฟ รังสีอินฟราเรด แสง รังสีอัลตราไวโอเล็ต รังสีเอ็กซ์ และรังสีแกมมา เรียงตามลำดับ แสดงดังตัวอย่างรูปที่ 2.2

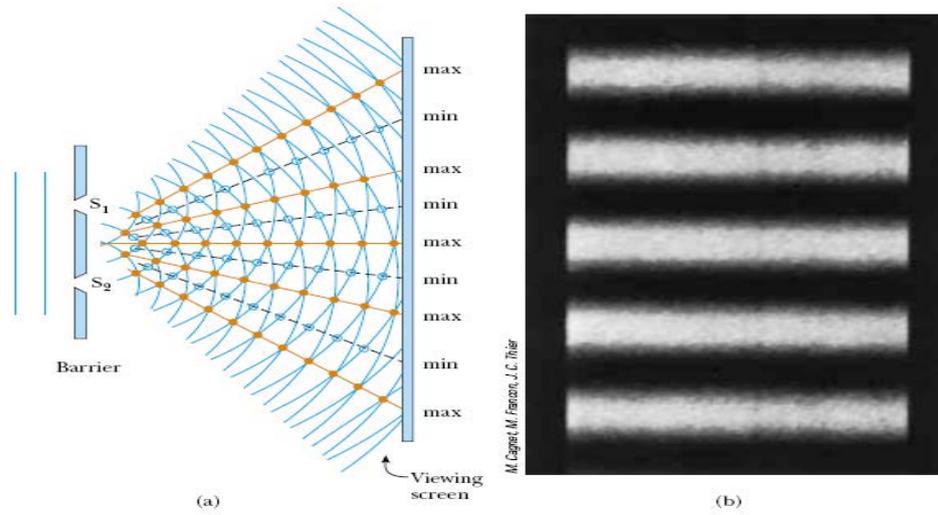
รูปที่ 2.2 แสดงสเปกตรัมของคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าที่มีความยาวคลื่นและความถี่แตกต่างกัน [5]

2.1.3 การแทรกสอดของแสง (Interference of Light) [6], [7]

การแทรกสอดของแสงเป็นคุณสมบัติหนึ่งของแสงเกิดขึ้นเมื่อคลื่นแสงตั้งแต่สองขบวนหรือมากกว่าเคลื่อนที่ผ่านจุดเดียวกันเกิดการแทรกสอดแบบเสริม (Constructive Interference) และการแทรกสอดแบบหักล้าง (Destructive Interference)

2.1.3.1 การทดลองสลิตคู่ของยัง (Young's Double-slit Experiment)

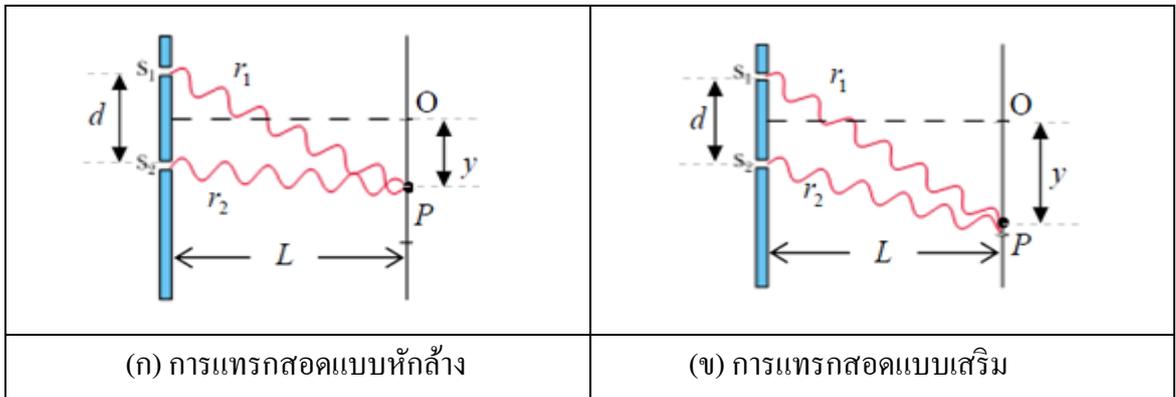
ในปี ค.ศ.1801 โทมัส ยัง (Thomas Young) ได้ทำการทดลองแสดงการแทรกสอดของแสงเพื่อพิสูจน์ว่าแสงเป็นคลื่น โดยใช้คลื่นแสงระนาบผ่านสลิตคู่ ที่ประกอบด้วยช่องสลิตเดี่ยว 2 ช่องที่อยู่ใกล้กัน โดยสลิตคู่ S_1 และ S_2 ทำหน้าที่เป็นแหล่งกำเนิดแสงอาพันธ์ (Coherent Source) เมื่อแสงผ่านสลิตคู่ตกระทบที่ฉาก ทำให้เกิดแถบมืด (Dark Fringe) และแถบสว่าง (Bright Fringe) สลับกัน แสงจาก S_1 และ S_2 ไปตกระทบฉากจะทำให้เกิดการแทรกสอดแบบเสริมเกิดขึ้นที่แถบสว่าง และคลื่นแสงแทรกสอดแบบหักล้างที่ตำแหน่งใดๆบนฉากจะปรากฏเป็นแถบมืด แสดงดังตัวอย่างรูปที่ 2.3

รูปที่ 2.3 แสดงการทดลองสลิตคู่ของยัง [6]

2.1.3.2 การกระจายความเข้มแสงของรูปแบบการแทรกสอดจากสลิตคู่

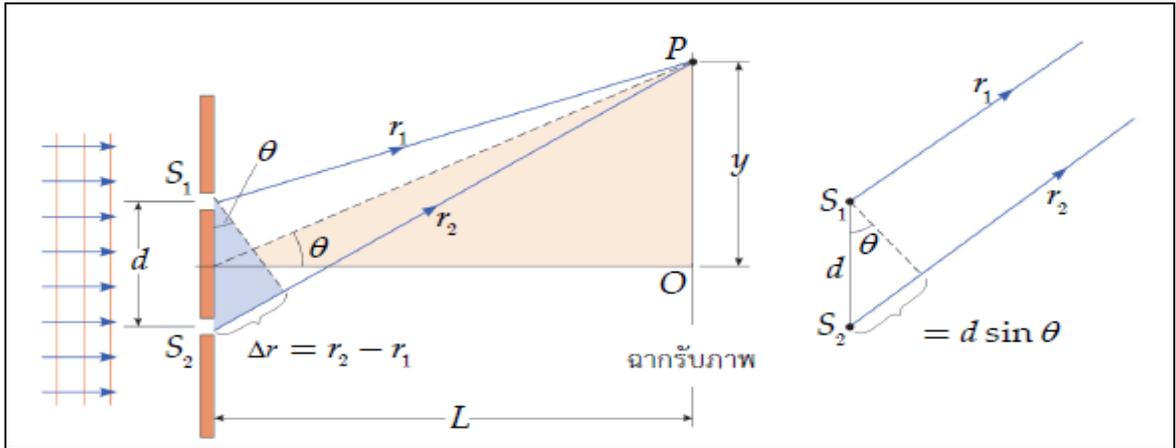
การศึกษารายละเอียดของความเข้มแสงของแถบสว่างที่เกิดจากการแทรกสอดจากสลิตคู่ โดยกำหนดให้ต้นกำเนิดแสงสองแหล่ง S_1 และ S_2 เป็นต้นกำเนิดแสงอาพันธ์ที่มีความถี่เชิงมุม (ω) เท่ากัน และมีค่าความต่างเฟส (Phase Difference) เป็น ϕ โดยขนาดของสนามไฟฟ้า E ทั้งหมดที่จุดบนฉาก ในตัวอย่างรูปที่ 2.4 ซึ่งเป็นผลมาจากการซ้อนทับของคลื่น

รูปที่ 2.4 แสดงรูปแบบการแทรกสอดของคลื่นผ่านสลิตคู่ S_1 และ S_2 [6]

ถ้าให้คลื่นทั้งสองมีแอมพลิจูด (Amplitude) E_0 ขนาดของสนามไฟฟ้าจากคลื่นทั้งสองบนฉากที่จุด P เป็นดังสมการที่ 2.1

$$E_1 = E_0 \sin \omega t \quad \text{และ} \quad E_2 = E_0 \sin(\omega t + \phi) \tag{2.1}$$

รูปที่ 2.5 ระยะต่างๆ ในการทดลองของยัง [7]

ความต่างเฟส ϕ ของคลื่นที่ผ่านสลิตทั้งสองที่จุด P จะขึ้นอยู่กับความต่างระยะทาง (Path Difference) นั้น ดังตัวอย่างรูปที่ 2.5 และเขียนสมการได้ดังสมการที่ 2.2

$$\Delta r = r_2 - r_1 = d \sin \theta \quad (2.2)$$

ซึ่งค่าความต่างระยะทาง (Δr) นี้จะเป็นปริมาณที่ทำให้เราทราบว่าคลื่นมีเฟสตรงกันหรือไม่ เมื่อคลื่นตกกระทบบที่จุด P ถ้า $\Delta r = 0$ หรือเท่ากับจำนวนเต็มของความยาวคลื่น (λ) คลื่นแสงทั้งสองจะมีเฟสตรงกัน จึงเกิดการแทรกสอดแบบเสริม ดังตัวอย่างรูปที่ 2.4 (ข) ดังนั้น เงื่อนไขของการเกิด แถบสว่างที่จุด P สามารถเขียนสมการได้ดังสมการ 2.3

$$\Delta r = d \sin \theta = n\lambda \quad (2.3)$$

จำนวน n คือ เลขอันดับของการแทรกสอด (Order Number) เมื่อ ($n = 0, \pm 1, \pm 2, \pm 3, \dots$) แถบสว่างที่กึ่งกลางจะเกิดเมื่อ $\theta = 0$ หรือ ($n = 0$) เรียกว่า ค่ามากที่สุดอันดับศูนย์ (Zeroth-order Maximum) ค่ามากที่สุดอันดับที่หนึ่งทั้งสองด้านจะเกิดขึ้นเมื่อ $n = \pm 1$ และอันดับอื่นๆจะเกิดขึ้นตามค่าของ n และค่าความต่างระยะทางเป็นจำนวนเลขคี่ของครึ่งความยาวคลื่น $\frac{\lambda}{2}$ คลื่นทั้งสองจะถึงจุด P โดยมีเฟสต่างกัน 180 องศา ทำให้เกิดการแทรกสอดแบบหักล้างกัน ดังตัวอย่างรูปที่ 2.4 (ก) จึงมองเห็นเป็นแถบมืดที่จุด P สามารถเขียนสมการได้ดังสมการ 2.4

$$\Delta r = d \sin \theta = \left(n + \frac{1}{2}\right)\lambda \quad (n = 0, \pm 1, \pm 2, \pm 3, \dots) \quad (2.4)$$

ความต่างเฟสที่จุด P จากตัวอย่างรูปที่ 2.4 (ก) ค่าความต่างระยะทางเท่ากับ $\frac{\lambda}{2}$ จะมีค่าตรงกับค่าความต่างเฟส π และจากตัวอย่างรูปที่ 2.4 (ข) จะขึ้นอยู่กับค่าความต่างระยะทางที่เท่ากันซึ่งจะมีค่าตรงกับค่าความต่างเฟส 2π ดังนั้นจึงได้อัตราส่วนระหว่างความต่างระยะทางและความต่างเฟสเป็น

$$\frac{\Delta r}{\phi} = \frac{\lambda}{2\pi}$$

$$\phi = \frac{2\pi}{\lambda} \Delta r = \frac{2\pi}{\lambda} d \sin \theta \quad (2.5)$$

จากสมการที่ 2.1 ถ้าคลื่นขบวนที่ 1 มีขนาดของสนามไฟฟ้า E_1 รวมกับคลื่นขบวนที่ 2 มีขนาดของสนามไฟฟ้า E_2 จะทำให้ได้ขนาดของสนามไฟฟ้ารวมที่จุด P เป็นดังสมการที่ 2.6

$$E = E_1 + E_2 = E_0 [\sin \omega t + \sin(\omega t + \phi)] \quad (2.6)$$

$$\text{จาก } \sin A + \sin B = 2 \sin\left(\frac{A+B}{2}\right) \cos\left(\frac{A-B}{2}\right)$$

กำหนดให้ $A = (\omega t + \phi)$ และ $B = \omega t$ ดังนั้นสามารถเขียนสมการ (2.6) ใหม่ได้เป็น

$$E = 2E_0 \cos\left(\frac{\phi}{2}\right) \sin\left(\omega t + \frac{\phi}{2}\right) \quad (2.7)$$

พิจารณาสมการที่ 2.7 ถ้าค่า $\phi = 0, 2\pi, 4\pi, \dots$ ขนาดของสนามไฟฟ้าที่จุด P จะเท่ากับ $2E_0$ ซึ่งตรงกับค่าสูงสุดของการแทรกสอดแบบเสริมของคลื่น (Maximum Constructive Interference) และถ้าค่า $\phi = \pi, 3\pi, 5\pi, \dots$ ขนาดของสนามไฟฟ้าที่จุด P จะเท่ากับศูนย์ซึ่งตรงกับค่าหักล้างกันหมดของการแทรกสอดกันแบบหักล้าง (Total Destructive Interference) ของคลื่น การหาความเข้มแสง (Light Intensity) ที่จุด P โดยใช้ทฤษฎีคลื่นที่มีความเข้มเป็นสัดส่วนกับสนามไฟฟ้ายกกำลังสองคือ

$$I \propto E^2 = 4E_0^2 \cos^2\left(\frac{\phi}{2}\right) \sin^2\left(\omega t + \frac{\phi}{2}\right) \quad (2.8)$$

เนื่องจากเครื่องมือวัดความเข้มแสงมักจะออกแบบไว้สำหรับวัดค่าความเข้มแสงเฉลี่ยและเวลาค่าเฉลี่ย

กับเวลาของ $\sin^2\left(\omega t + \frac{\phi}{2}\right)$ จะมีค่าเท่ากับ $\frac{1}{2}$ ดังนั้นจึงเขียนสมการที่ 2.8 ใหม่ได้ว่า

$$I = I_0 \cos^2\left(\frac{\phi}{2}\right) \quad (2.9)$$

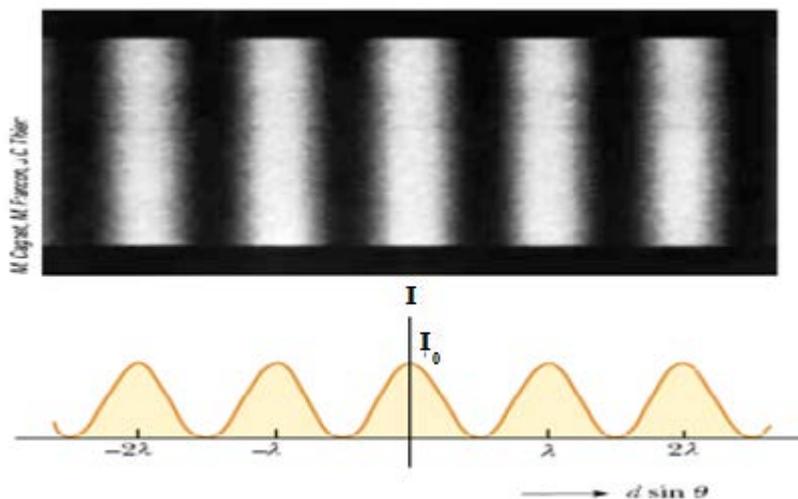
เมื่อ I_0 คือ ค่าความเข้มสูงสุดบนฉากมีค่าเท่ากับ $2E_0^2$ แทนค่า ϕ ในสมการที่ 2.5 ลงในสมการที่ 2.9 จะได้

$$I = I_0 \cos^2\left(\frac{\pi d \sin \theta}{\lambda}\right) \quad (2.10)$$

เนื่องจาก $\sin \theta \approx \theta = \frac{y}{L}$ สมการที่ 2.10 จึงกลายเป็น

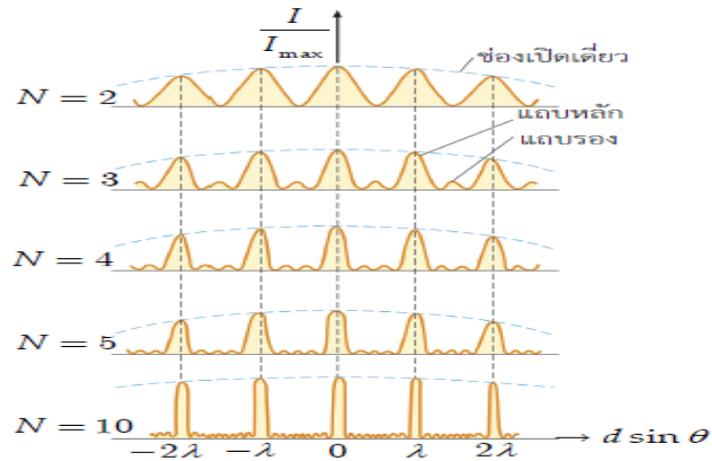
$$I = I_0 \cos^2\left(\frac{\pi d}{\lambda L} y\right) \quad (2.11)$$

ดังนั้นการแทรกสอดแบบเสริมกันจะมีค่าความเข้มแสงมากที่สุดก็ต่อเมื่อ $\left(\frac{\pi d}{\lambda L} y\right)$ เป็นเลขจำนวนเต็มของ π ซึ่งหมายถึง $y = \frac{\lambda L n}{d}$ เขียนกราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายความเข้มแสงกับระยะ $d \sin \theta$ แสดงดังตัวอย่างรูปที่ 2.6

รูปที่ 2.6 แสดงค่าความเข้มแสงกับระยะ $d \sin \theta$ สำหรับรูปแบบการแทรกสอดจากสลิตคู่เมื่อนაკอยู่ไกลจากสลิตทั้งคู่ ($L \gg d$) [6]

รูปแบบของการแทรกสอดจะประกอบด้วย แถบสว่างที่สว่างเท่าๆกันห่างกันเป็นระยะเท่าๆกัน ซึ่งในกรณีนี้เป็นกรณีที่ว่า $L \gg d$ มากๆ ดังตัวอย่างรูปที่ 2.6 และ 2.7

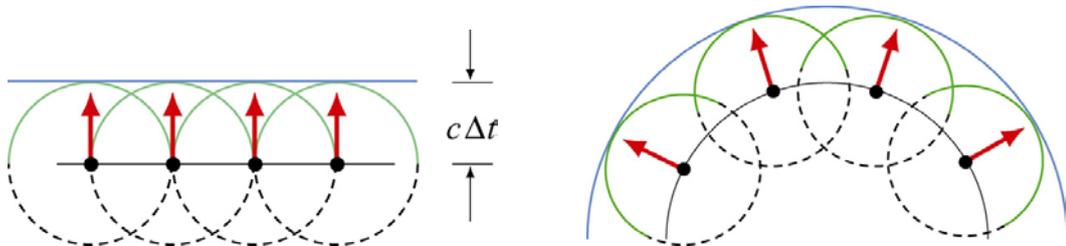

รูปที่ 2.7 การกระจายความเข้มแสงจากช่องเปิดหลายช่อง [7]

สำหรับรูปที่ 2.7 แสดงการกระจายความเข้มแสงกรณีสลิตเป็นช่องเปิดตั้งแต่ 2 ช่องขึ้นไป รูปแบบความสว่างที่เท่าๆกันยังคงเช่นเดิม แต่เมื่อจำนวนช่องเปิดมากขึ้น แถบสว่างที่กว้างจะลดขนาดกลายเป็นจุดสว่าง ซึ่งเป็นหลักการของรูปแบบการแทรกสอดของแสงในเกรตติง (Grating)

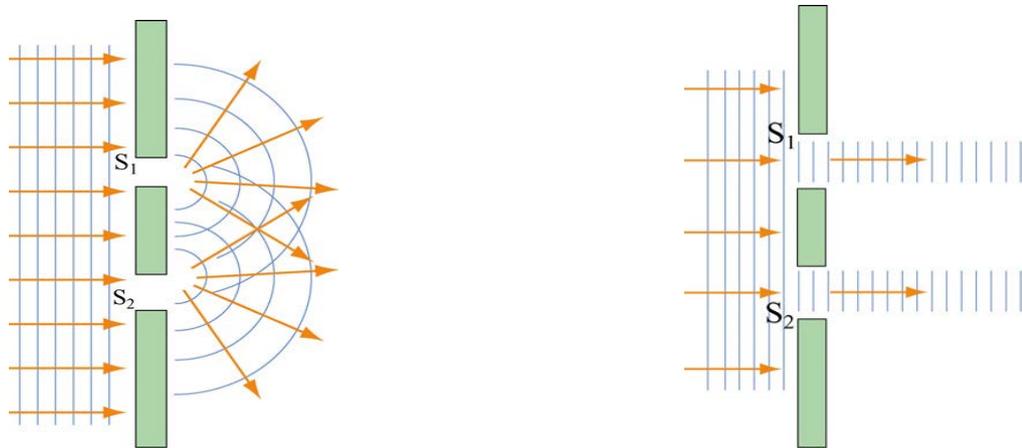
2.1.4 การเลี้ยวเบนของแสง (Diffraction of Light) [8], [9]

การเลี้ยวเบนจะปรากฏให้เห็นเมื่อคลื่นเคลื่อนที่มาพบสิ่งกีดขวาง ที่มีลักษณะเป็นขอบหรือช่องที่มีขนาดใกล้เคียงกับความยาวคลื่น ทำให้คลื่นเคลื่อนที่เลี้ยวผ่านสิ่งกีดขวางไปได้ ซึ่งอธิบายได้โดยใช้หลักของฮอยเกนส์ (Huygens's principle) ซึ่งกล่าวไว้ว่า " ทุกๆจุดบนหน้าคลื่นอาจถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิดคลื่นใหม่ที่ทำให้คลื่นความยาวคลื่นเดิมและเฟสเดียวกัน " เมื่อคลื่นเคลื่อนที่ไปพบขอบของสิ่งกีดขวางจะเลี้ยวเบนผ่านขอบไปได้โดยทิศของคลื่นจะเคลื่อนที่โค้ง แสดงดังตัวอย่างรูปที่ 2.8

รูปที่ 2.8 แสดงพฤติกรรมของคลื่นตามหลักของฮอยเกนส์ [8]

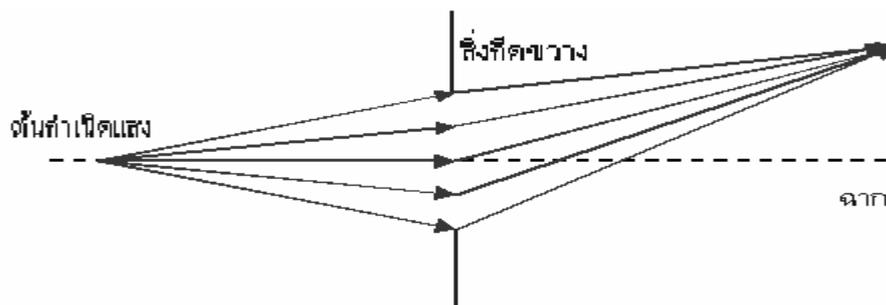
สำหรับสิ่งกีดขวางที่เป็นช่องเปิดเล็กๆ หรือสลิตที่จะปล่อยให้คลื่นผ่านไป การเลี้ยวเบนจะเกิดขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อขนาดของสลิตมีค่าเข้าใกล้ความยาวคลื่นที่เคลื่อนที่ผ่านสลิตนั้น ดังตัวอย่างรูปที่ 2.9

รูปที่ 2.9 แสดงรูปแบบการเลี้ยวเบนของคลื่นผ่านช่องสลิต [8]

2.1.4.1 การเลี้ยวเบนแบบเฟรสเนล (Fresnel Diffraction)

เป็นการเลี้ยวเบนที่ต้นกำเนิดแสง ฉากรับภาพ หรือทั้งสองอย่างอยู่ห่างจากสิ่งกีดขวางไม่มาก ทำให้แสงที่ตกกระทบ สิ่งกีดขวางและเลี้ยวเบนจากสิ่งกีดขวางไม่ใช่ลำแสงขนาน เกิดลำแสงบานออก แหล่งกำเนิดประเภทนี้เป็นจุด (Point source) ซึ่งภาพจะเกิดขึ้นที่ระยะใกล้ช่องเปิด (Near field pattern) ลักษณะของภาพการเลี้ยวเบนจะแคบ ดังตัวอย่างรูปที่ 2.10

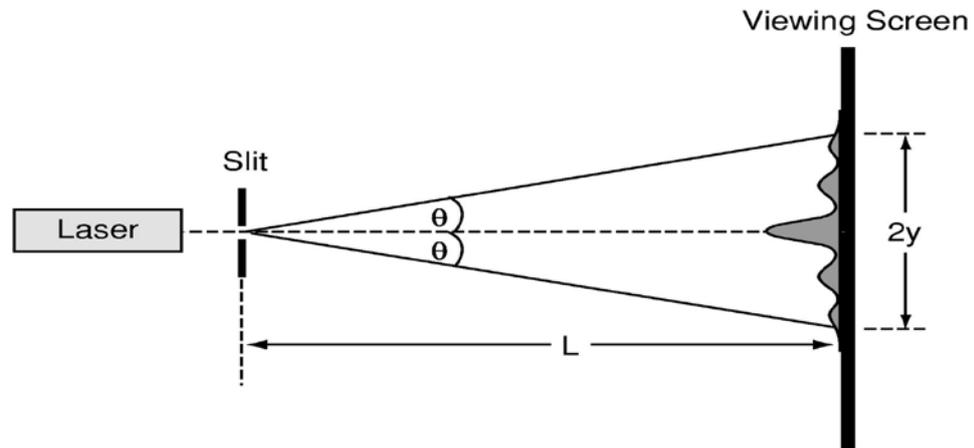

รูปที่ 2.10 แสดงรูปแบบการเลี้ยวเบนแบบเฟรสเนล

2.1.4.2 การเลี้ยวเบนแบบเฟรอน์โฮเฟอร์ (Fraunhofer Diffraction)

การเลี้ยวเบนแบบ เฟรอน์ โฮเฟอร์ จะเป็นรูปแบบการเลี้ยวเบนที่ฉากอยู่ห่างจากสลิต มากพอที่จะพิจารณาว่า แสงจากต้นกำเนิดที่เคลื่อนที่มายังสลิต เป็นลำขนานได้ และหน้าคลื่นเป็นคลื่นระนาบ ซึ่ง

จะเกิดภาพที่ระยะไกล (Far field pattern) ส่งผลให้ลักษณะของภาพการเลี้ยวเบนจะขยายกว้าง ในทางปฏิบัติถ้าใช้ต้นกำเนิดแสงโดยทั่วไปซึ่งให้สเปกตรัมแบบเส้น ดังตัวอย่างรูปที่ 2.11

รูปที่ 2.11 แสดงการเลี้ยวเบนแบบเฟรอน์โฮเฟอร์ของลำแสงขนานผ่านสลิตเดี่ยว [3]

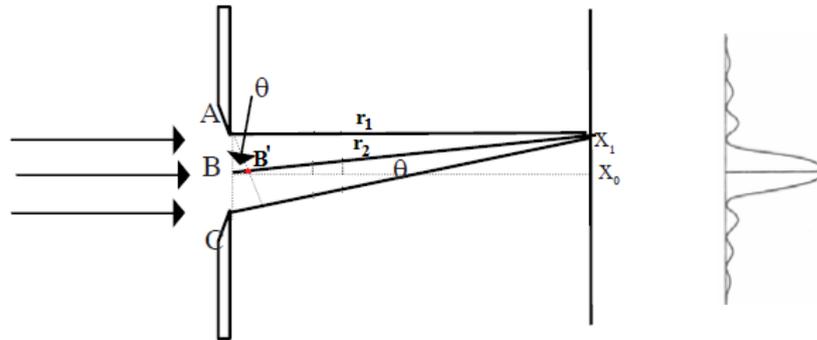
ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการเลี้ยวเบนที่เกิดจากสิ่งกีดขวางที่มีรูปทรงทางเรขาคณิตหรือเกิดจากสลิตเล็กๆรังสีตกกระทบเป็น ลำแสงขนาน ที่เรียกว่า การเลี้ยวเบนแบบ เฟรอน์โฮเฟอร์ ถ้าสิ่งกีดขวางเป็นสลิตเดี่ยวที่มีความยาวมากๆจนไม่ต้องคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นที่ปลายทั้งสองข้าง เมื่อแสงขนานตกกระทบสลิต ทุกๆจุดบนหน้าคลื่นจะเป็นแหล่งกำเนิดแสงทุติยภูมิ (secondary source) อีกครั้งหนึ่งได้เมื่อนำเลนส์นูนบางมากมาวางข้างหลังสลิต เนื่องจากความบางของเลนส์นูนจึงไม่ส่งผลต่อเฟสของคลื่นแสงแต่อย่างใด ดังตัวอย่างรูปที่ 2.12 ถ้าเราเริ่มต้นพิจารณาที่จุดกึ่งกลางของฉาก คือ x_0 รังสีทุกเส้นที่ต่อออกไปจากช่องแคบไปยัง x_0 จะมีเส้นทางเดินของแสงเท่ากัน มีเฟสเหมือนกันที่ตรงช่องแคบและที่ตรงจุด x_0 ที่จุดกึ่งกลางของแบบการเลี้ยวเบน x_0 จะมีความสว่างมากที่สุด

พิจารณาที่จุด x_1 เป็นตำแหน่งมืด โดยแบ่งช่องแคบออกเป็น 2 ส่วนเท่าๆกัน AB และ BC ที่ส่วนบนของช่องแคบจะมีรังสี r_1 ที่จุดแบ่งครึ่งจะมีรังสี r_2 กำหนดให้ระยะ BB' มีค่าเป็นครึ่งเท่าของความยาวคลื่นทำได้โดยเลือกมุม θ นั่นคือ r_1 และ r_2 จะมีเฟสต่างกัน π เมื่อพิจารณารังสีทุกๆเส้นจากช่องแคบส่วนบน (AB) กับรังสีทุกๆเส้นของช่องแคบส่วนล่าง (AC) ที่สมนัยกัน (ที่มีค่าต่างก็ห่างกันเป็นระยะ $\frac{a}{2}$) จะมีเฟสต่างกัน π ด้วยเสมอ จุด x_1 จึงเป็นค่าต่ำสุด ความเข้มของแสงมีค่าเป็นศูนย์ สมการที่สอดคล้องกับกรณีนี้คือ

$$\frac{a}{2} \sin \theta = \frac{\lambda}{2}$$

$$a \sin \theta = \lambda \tag{2.12}$$

สมการที่ 2.12 นี้จะได้ผลจากการเลี้ยวเบนเป็นแถบมืด

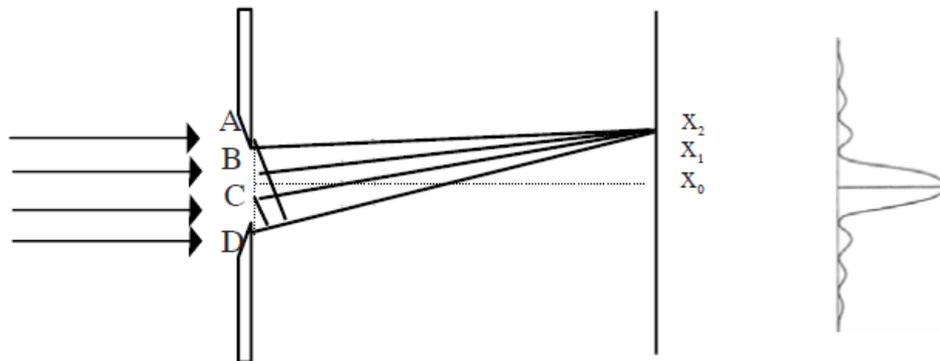
รูปที่ 2.12 แสดงการแบ่งช่องแคบออกเป็น 2 ส่วน [9]

ถ้าแบ่งช่องแคบหรือสลิตออกเป็น 3 ช่องเท่าๆกัน ดังตัวอย่างรูปที่ 2.13 ที่จุด x_2 แสงจาก A และ B จะพบกัน แสงจาก AB (ช่องที่ 1) และแสงจาก BC (ช่องที่ 2) จะมี path different = $\frac{\lambda}{2}$ จะหักล้างกันหมดไป เหลือแต่ส่วน CD (ช่องที่ 3) ที่จุด x_2 จึงมีแสงสว่าง สมการที่สอดคล้องเงื่อนไขนี้คือ

$$\frac{a}{3} \sin \theta = \frac{\lambda}{2}$$

$$a \sin \theta = \frac{3\lambda}{2} \tag{2.13}$$

โดยสมการที่ 2.13 จะเป็นแถบสว่าง

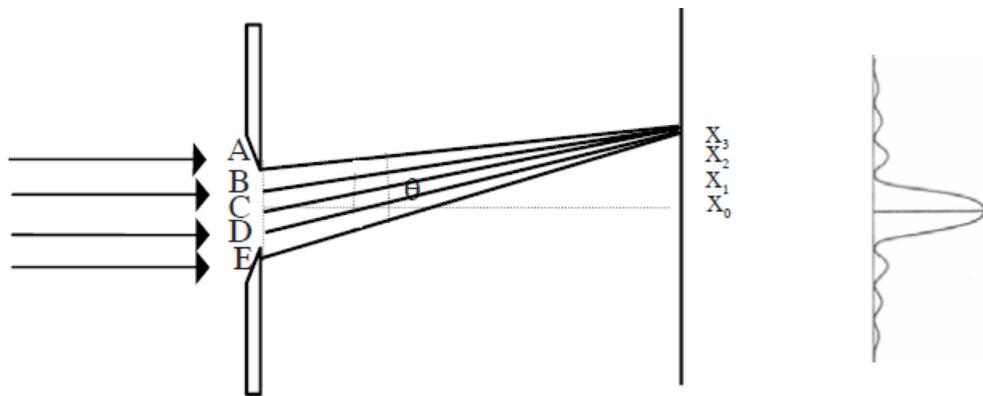

รูปที่ 2.13 แสดงการแบ่งช่องแคบออกเป็น 3 ส่วน [9]

ถ้าเราแบ่งช่องว่างออกเป็น 4 ช่องเท่าๆกัน ดังตัวอย่างรูปที่ 2.14 มีรังสีเดี่ยวเบนจากตอนบนของแต่ละส่วนจัดมุม θ ให้พอดีที่ทำให้ $BB' = \frac{\lambda}{2}$ รังสี r_1 จะหักล้างกับ r_2 ที่จุด x_3 จะเห็นว่า r_3 และ r_4 จะมีเฟสต่างกัน π หรือมี path different = $\frac{\lambda}{2}$ ด้วย นั่นคือที่จุด x_3 จะไม่มีแสงสว่าง จะได้ค่าต่ำสุดตำแหน่งที่ 2 นั่นคือ

$$\frac{a}{4} \sin \theta = \frac{\lambda}{2}$$

$$a \sin \theta = 2\lambda \quad (2.14)$$

รูปที่ 2.14 แสดงการแบ่งช่องแคบออกเป็น 4 ส่วน [9]

ดังนั้นในกรณีเช่นเดียวกัน ถ้าหากเราแบ่งช่องแคบออกเป็น 6 ส่วนหรือ 8 ส่วน จะได้ค่าต่ำสุดที่ 3 และ 4 ตามลำดับ ค่าต่ำสุด (minima) ของการเลี้ยวเบนจึงหาได้จากสมการทั่วไป ตามสมการที่ 2.15

$$a \sin \theta = m\lambda \quad (2.15)$$

- เมื่อ a คือ ความกว้างของช่องสลิต
 m คือ อันดับริ้วมืดของการเลี้ยวเบน มีค่าเป็น $\pm 1, \pm 2, \pm 3, \dots$
 λ คือ ความยาวคลื่นจากแหล่งกำเนิดแสง

หรือถ้าหากเราพิจารณาดังตัวอย่างรูปที่ 2.11 ถ้า θ เป็นมุมเล็กๆ เราจะประมาณได้ว่า

$$\tan \theta \approx \sin \theta \approx \theta \quad \text{ดังนั้น} \quad \tan \theta \approx \frac{y}{L}$$

เมื่อ y คือ ระยะจากแถบสว่างตรงกลางถึงแถบมืดลำดับที่ m ใดๆ และจากสมการที่ 2.15 ดังนั้น
 $a \sin \theta = m\lambda$ จึงได้ว่า

$$a \frac{y}{L} = m\lambda \quad (2.16)$$

- เมื่อ a คือ ความกว้างของช่องสลิต
 y คือ ระยะห่างจากแถบมืดตำแหน่งใดๆถึงสว่างกลาง
 L คือ ระยะห่างจากสลิตไปถึงฉาก
 m คือ อันดับแถบมืดของการเลี้ยวเบน มีค่าเป็น $\pm 1, \pm 2, \pm 3, \dots$
 λ คือ ความยาวคลื่นจากแหล่งกำเนิดแสง

จะเห็นว่าสมการที่ 2.15 และสมการที่ 2.16 จะสอดคล้องกัน และในการคำนวณการเลี้ยวเบนของแสง
 นี้เราจะไม่ใช่ค่า $m = 0$ เพราะค่านี้จะให้ค่าความเข้มสูงสุดบนฉากตรงกลางของหลอดฉายการเลี้ยวเบน

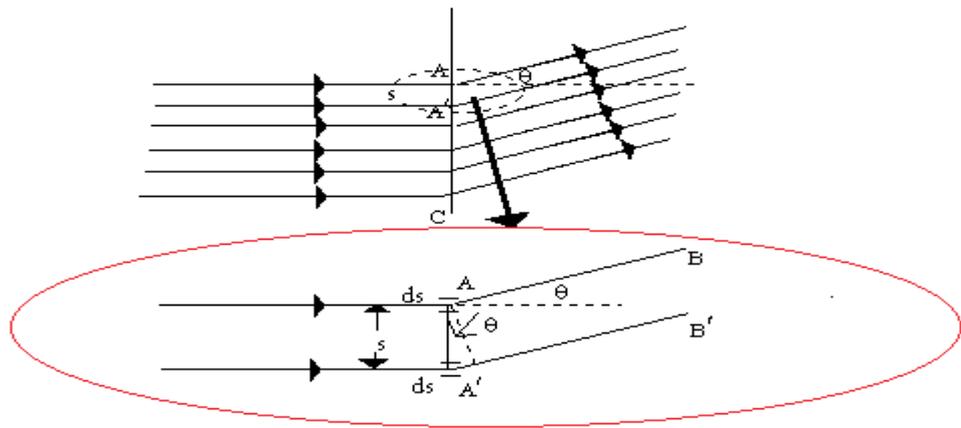
2.1.4.3 ความเข้มแสงในรูปแบบการเลี้ยวเบนจากสลิตเดี่ยว

ความเข้มแสงในรูปแบบการเลี้ยวเบนที่บริเวณต่างๆมีค่าแตกต่างกันไป ดังแสดงในตัวอย่างรูปที่ 2.15

รูปที่ 2.15 แสดงภาพถ่ายการเลี้ยวเบนของแสงที่ตกบนฉากโดยเกิดจากสลิตเดี่ยว

ในการหาความเข้มแสง (I) ที่บริเวณต่างๆในรูปแบบการเลี้ยวเบน สามารถใช้วิธีการคำนวณทาง
 คณิตศาสตร์เข้ามาช่วยเพื่อหาความเข้มและเงื่อนไขการเกิดแถบมืดแถบสว่างของการเลี้ยวเบน โดย
 แบ่งช่องแคบสลิตออกเป็นส่วนเล็กๆความกว้างเท่ากับ s มีรังสีของแสงผ่านช่องแคบนี้ โดยมีความ
 ห่างของรังสีเท่ากับ s เช่นกัน ดังตัวอย่างรูปที่ 2.16

รูปที่ 2.16 แสดงการแบ่งช่องสลิตออกเป็นส่วนเล็กๆ [9]

พิจารณาตรงบริเวณที่รังสีผ่าน เช่น จุด A หรือ A' จะเป็นช่องเล็กๆขนาด ds แอมพลิจูด (A) ของคลื่นจะแปรผันตรงกับ ds ถ้าหาก ds กว้างมากแอมพลิจูดของแสงจะมาก และถ้าหาก ds น้อย แอมพลิจูดของคลื่นจะน้อยด้วย ดังนั้นคลื่นระนาบที่เวลาใดๆและมีเฟสเท่ากับ ϕ เขียนได้เป็นดังสมการ 2.17

$$y = A \sin(\omega t - \phi) \quad (2.17)$$

ถ้าคลื่นที่ผ่านช่องสลิตในช่วง ds เล็กๆ เขียนได้ใหม่ เป็นตามสมการ 2.18

$$dy = (Ads) \sin(\omega t - \phi) \quad (2.18)$$

แอมพลิจูดของคลื่นคือ Ads และแอมพลิจูดของคลื่นนี้จะแปรผันตรงกับ ds รังสี AB' จะล่าหลังกว่ารังสี AB ผลต่างของทางเดินแสง = $s(\sin \theta)$ ความสัมพันธ์ของมุมเฟสและผลต่างของทางเดินแสงจากคลื่น 2 ขบวน จากความต่างเฟสเท่ากับ $\frac{2\pi}{\lambda}(r_1 - r_2)$ ดังนั้นจะได้ $\phi = \frac{2\pi s(\sin \theta)}{\lambda}$ เมื่อแทนค่า ϕ ลงในสมการ 2.18 จะได้

$$dy = (Ads) \sin\left(\omega t - \frac{2\pi}{\lambda}s(\sin \theta)\right) \quad (2.19)$$

การเลี้ยวเบนของแสงทั้งหมดที่ผ่านช่องสลิต AC ที่มีมุม θ นี้ หาได้โดยการอินทิเกรตตั้งแต่ $s = 0$ ถึง $s = a$ จะได้

$$y = \int (Ads) \sin\left(\omega t - \frac{s(\sin \theta)}{\lambda}\right) ds$$

$$\begin{aligned}
 y &= \frac{A\lambda}{2\pi \sin \theta} \cos 2\pi \left(\omega t - \frac{s(\sin \theta)}{\lambda} \right) \Big|_0^a \\
 &= \frac{A\lambda}{2\pi \sin \theta} \left[\cos 2\pi \left(\omega t - \frac{a \sin \theta}{\lambda} \right) \right] - [\cos 2\pi(\omega t)] \quad (2.20)
 \end{aligned}$$

จากความสัมพันธ์ทางเอกลักษณ์ตรีโกณมิติ

$$\cos A - \cos B = 2 \sin \left(\frac{A+B}{2} \right) \sin \left(\frac{A-B}{2} \right) \quad (2.21)$$

นำเอกลักษณ์ตรีโกณมิติในสมการ 2.21 ไปแทนลงสมการ 2.20 จะได้

$$y = \frac{A\lambda}{\pi \sin \theta} \sin \left(\frac{\pi a \sin \theta}{\lambda} \right) \sin 2\pi \left(\omega t - \frac{\pi a \sin \theta}{\lambda} \right) \quad (2.22)$$

จากความเข้มของคลื่นแปรผันตรงกับกำลังสองของแอมพลิจูด ($I \propto A^2$) แอมพลิจูดของคลื่นในสมการที่ 2.22 คือ $\frac{A\lambda}{\pi \sin \theta} \sin \left(\frac{\pi a \sin \theta}{\lambda} \right)$ ความเข้มของคลื่นคือ

$$I = I_0 \left[\frac{\sin^2 \left(\frac{\pi a \sin \theta}{\lambda} \right)}{\left(\frac{\pi a \sin \theta}{\lambda} \right)^2} \right] \quad (2.23)$$

ถ้าเรากำหนดให้

$$\beta = \left(\frac{\pi a \sin \theta}{\lambda} \right) \text{ สามารถเขียนสมการที่ 2.23 ใหม่ได้เป็น}$$

$$I = I_0 \left(\frac{\sin^2 \beta}{\beta^2} \right) \quad (2.24)$$

จากสมการที่ 2.24 ลวดลายการเลี้ยวเบนจะเป็นแถบมืดเมื่อ $\sin \beta = 0$ นั่นคือ $\beta = \pi, 2\pi, 3\pi, \dots$ ซึ่งเขียนความสัมพันธ์ของแถบมืดได้คือ

$$a \sin \theta = \lambda, 2\lambda, 3\lambda, \dots$$

หรือ

$$a \sin \theta = m\lambda \quad (2.25)$$

เมื่อ $m = \pm 1, \pm 2, \pm 3, \dots$ ซึ่งสอดคล้องกับสมการที่ 2.15

2.1.4.3 ความเข้มแสงในรูปแบบการแทรกสอดและการเลี้ยวเบนจากสลิตคู่

สำหรับสลิตคู่สามารถคำนวณหาค่าระยะห่างระหว่างช่องสลิต (d) ได้ดังสมการ 2.26 และ 2.27

$$d \sin \theta = n\lambda \quad (2.26)$$

$$d \frac{y}{L} = n\lambda \quad (2.27)$$

เมื่อ d คือ ระยะห่างระหว่างช่องสลิต

n คือ อันดับแถบสว่างของการแทรกสอด ($n = 0, 1, 2, 3, \dots$)

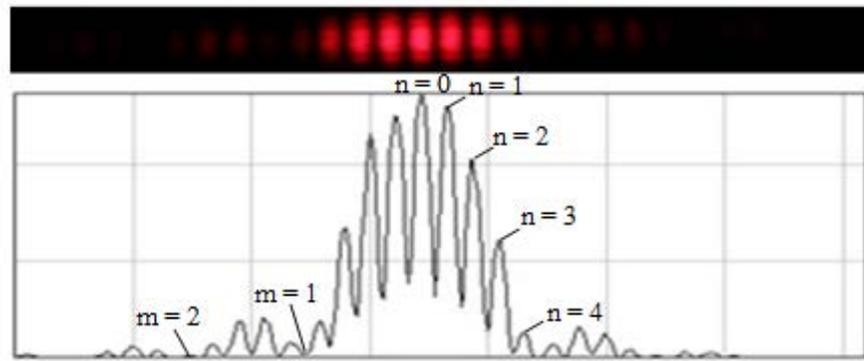
รูปแบบการแทรกสอดของแสงสลิตคู่จะมีการกระจายความเข้มแสงที่ขึ้นกับระยะทางที่ต่างกันของคลื่นแสงเป็น

$$I = I_0 \cos^2 \left(\frac{\pi}{\lambda} d \sin \theta \right) \quad (2.28)$$

เมื่อรวมผลของการเลี้ยวเบนเนื่องจากสลิตคู่ จะได้รูปแบบการเลี้ยวเบนพร้อมกับรูปแบบการแทรกสอดด้วย การกระจายความเข้มแสงที่ขึ้นกับระยะทางที่ต่างกันของคลื่นแสงเป็น

$$I = I_0 \cos^2 \left(\frac{\pi}{\lambda} d \sin \theta \right) \left(\frac{\sin^2 \beta}{\beta^2} \right) \quad (2.29)$$

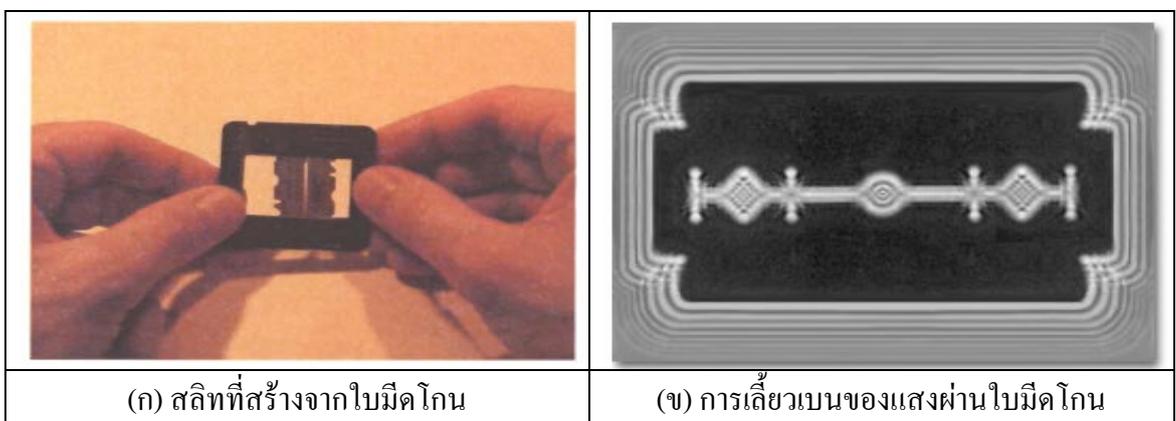
ผลที่ได้จะเป็นรูปแบบการเลี้ยวเบนที่มีแถบสว่างสลับกับแถบมืดและมีแถบสว่างกลางขนาดใหญ่ ภายในแถบสว่างของรูปแบบการเลี้ยวเบนจะมีแถบสว่างกับแถบมืดที่เกิดจากการแทรกสอดจากสลิตคู่ป็นอยู่ แถบสว่างจากการเลี้ยวเบนเหมือนเป็นช่องที่บรรจุ แถบของการแทรกสอดอยู่ภายใน ดังตัวอย่างรูปที่ 2.17

รูปที่ 2.17 การกระจายความเข้มแสงจากการเลี้ยวเบนผ่านสลิตคู่

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

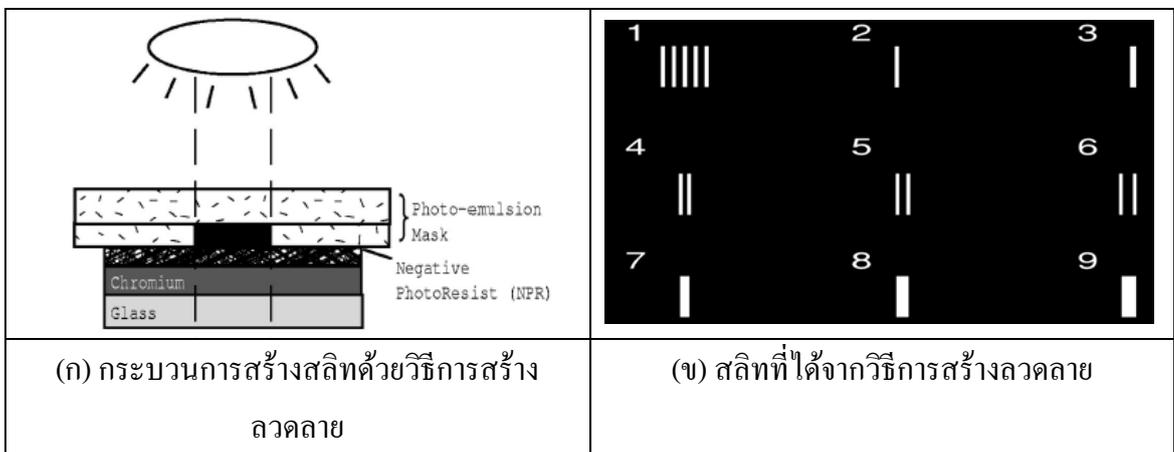
Physical Science Study Committee [10] ศึกษาการเลี้ยวเบนของแสงผ่านช่องสลิตที่ทำจากไบมิด โคน โดยนำไบมิด โคน 2 ไบมาประกบกันแล้วให้เหลือช่องว่างระหว่างไบมิ ด โคนให้แคบพอที่แสงจะลอดผ่าน ดังตัวอย่างรูปที่ 2.18 (ก) เพื่อศึกษาปรากฏการณ์การเลี้ยวเบนและการแทรกสอดของแสง โดยให้ เลเซอร์ฮีเลียม- นีออนที่มีความยาวคลื่น 632.8 นาโนเมตรเป็นแหล่งกำเนิดแสงส่องผ่านช่องระหว่าง ไบมิด โคนแล้วนำมาจับเกิดภาพการเลี้ยวเบนของแสงดังตัวอย่างรูปที่ 2.18 (ข) จากการทดลองใน ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ทั่วไปของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาไม่ได้กำหนดค่าความกว้างของ ระยะสลิตที่ทำจากไบมิด โคนอย่างชัดเจน เนื่องจากทำการศึกษารูปแบบการเลี้ยวเบนและการแทรก สอดของแสงผ่านขอบไบมิด โคนและแถบมืดแถบสว่างที่ปรากฏบนฉากเพื่ อที่จะอธิบายว่าแสงเป็น คลื่นและอนุภาค ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับศึกษารูปแบบ ปรากฏการณ์การ เลี้ยวเบนและการแทรกสอดของแสงในห้องปฏิบัติการสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

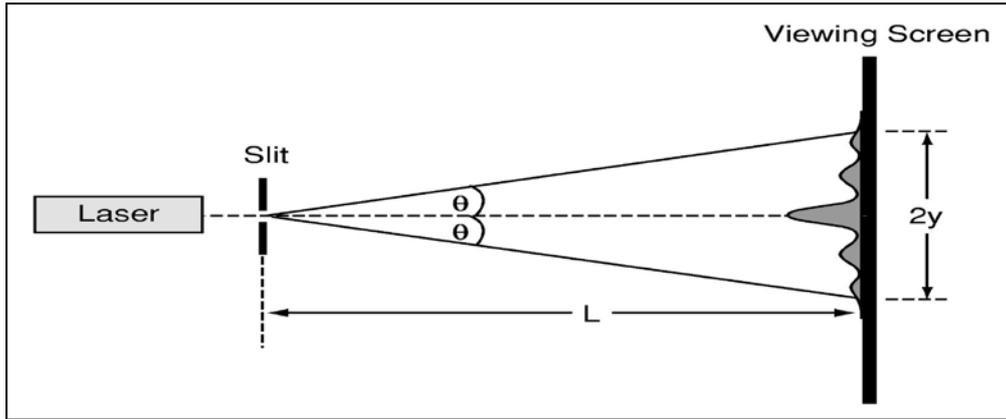
รูปที่ 2.18 การสร้างสลิตจากไบมิด โคนและรูปแบบการเลี้ยวเบนของแสงผ่านขอบไบมิด โคน [10]

Izarra และคณะ [11] ทดลองและอธิบายการเลี้ยวเบนของแสงโดยการ ใช้เซ็นเซอร์รับภาพ ซีซีดี (CCD) เชิงเส้นในการ ทดลอง ใช้เลเซอร์ฮีเลียมนีออน (He-Ne laser) ความยาวคลื่น 632.8 นาโนเมตร เป็นต้นกำเนิดแสงส่องผ่านเลนส์สองชิ้นโดยชิ้นที่ 1 มีความยาวโฟกัส 5 มิลลิเมตร (focal: 5 mm) และเลนส์ชิ้นที่ 2 ความยาวโฟกัส 50 มิลลิเมตร (focal: 50 mm) และใช้ซีซีดีโฟโตไดโอดอาร์เรย์ (CCD Photodiode Arrays) เป็นฉากรับภาพ ซึ่งรูปแบบการทดลองนี้ เป็นสามารถอธิบายการเลี้ยวเบนแบบเฟราน์โฮเฟอร์

Slogoff และคณะ [3] ได้ทำการสร้างสลิตจากกระบวนการ สร้างลวดลาย ดังตัวอย่างรูปที่ 2.19 (ก) และ (ข) เพื่อศึกษารูปแบบปรากฏการณ์เลี้ยวเบนและการแทรกสอดของแสงในห้องปฏิบัติการระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งใช้สารเคลือบผิวเป็นโครเมียมลงบนสารตั้งต้นที่เป็นแก้ว กำหนดระยะห่างของช่องสลิตขนาด 4 ไมโครเมตร ซึ่งวิธีการสร้างสลิตด้วยวิธีนี้ทำให้ได้สลิตที่มีความหลากหลายและสามารถกำหนดค่าความกว้างและความคมชัดของช่องสลิตได้อย่างแม่นยำ พร้อมทั้ง ทดลองปรากฏการณ์การเลี้ยวเบนและการแทรกสอดของแสงเพื่อที่จะยืนยันว่าแสงเป็นคลื่น ในการทดลองจะให้เลเซอร์ฮีเลียม- นีออนเป็นแหล่งกำเนิดแสง ส่องผ่านช่อง สลิตเดี่ยวและสลิตคู่ เกิดการเลี้ยวเบนเกิดแถบมืดแถบสว่างบนฉาก ดังตัวอย่างรูปที่ 2.20 ทำให้นักศึกษาเข้าใจพฤติกรรมของแสงมากขึ้นเป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

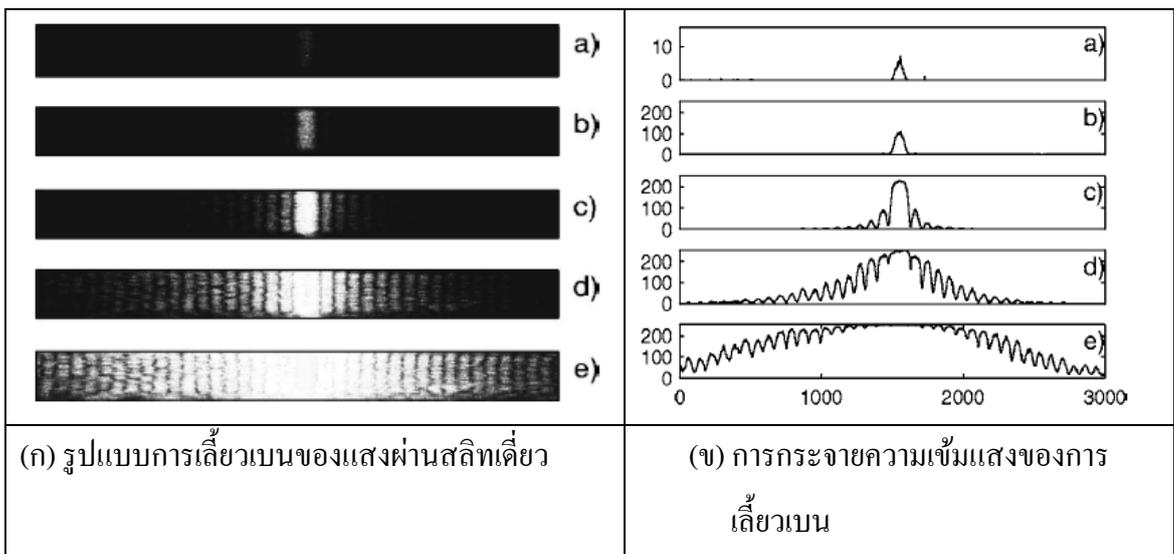

รูปที่ 2.19 กระบวนการสร้างสลิตและสลิตที่ได้จากการสร้างด้วยวิธีการสร้างลวดลาย [12]

รูปที่ 2.20 การจัดตั้งอุปกรณ์ในการทดลองปรากฏการณ์เลี้ยวเบนและการแทรกสอดของแสง [3]

Ramil และ คณะ [12] ทำการปรับปรุงและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ การเลี้ยวเบนของแสง จากการใช้ภาพถ่ายดิจิทัล ด้วยความเร็วชัตเตอร์กล้องที่แตกต่างกัน ดังตัวอย่างรูปที่ 2.21 โดยใช้เลเซอร์ฮีเลียม-นีออนที่มีความยาวคลื่น 632.8 นาโนเมตรเป็นต้นกำเนิดแสง เพื่อศึกษาการเลี้ยวเบนจากสลิตเดี่ยว สลิตคู่ และช่องวงกลม ซึ่งได้ออกแบบการทดลองโดยอิงเลเซอร์ฮีเลียม-นีออนผ่านเลนส์ที่มีความยาวโฟกัส 100 มิลลิเมตร สลิตและตัวกรอง แล้วตกลงบนซีซีดีของกล้องดิจิทัล Nikon D100 สามารถนำมาคำนวณหาค่าเฉลี่ยของขนาดของช่อง โดยการปรับช่วงเวลาของการบันทึกความเข้มจาก 30 วินาทีลดลงมาถึง 1/4000 วินาที ซึ่งภาพที่ได้จะเป็นภาพจากการรวมกันของพิกเซล และทำการวัดค่าความเข้มแสงโดยการวิเคราะห์เชิงตัวเลข พบว่าวิธีดังกล่าว เป็นอีกวิธีหนึ่งที่มีความเหมาะสมกับห้องปฏิบัติการสำหรับนักเรียน

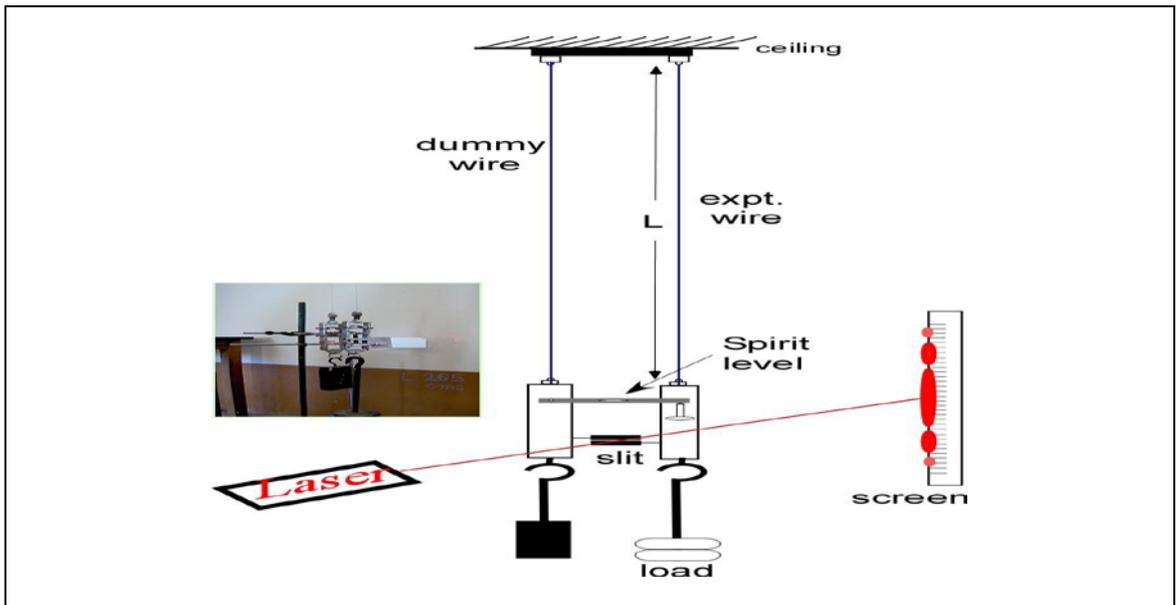
รูปที่ 2.21 การกระจายความเข้มแสงและแถบมืดสว่างของการเลี้ยวเบนของแสงผ่านสลิตเดี่ยว [12]

Lee และคณะ [13] ทำการสร้างสลิตสำหรับการทดลองของยังโดยใช้แผ่นฟิล์มกราฟิก ซึ่งได้ทำการวัดภาพสลิตขนาดเล็กในระดับไมครอนด้วยซอฟต์แวร์กราฟิกในคอมพิวเตอร์ แล้วทำการพิมพ์ภาพสลิตลงบนแผ่นฟิล์มกราฟิกด้วยเครื่องสร้างภาพจากคอมพิวเตอร์ขนาด 200 เส้นต่อนิ้ว ได้ออกแบบการทดลองโดยอิงเลเซอร์ฮีเลียม-นีออนที่เป็นต้นกำเนิดแสงผ่านสลิตแล้วตกลงบนฉากที่ห่างจากสลิตเป็นระยะ 1 เมตรเพื่อศึกษารูปแบบการเลี้ยวเบนและการแทรกสอดของแสง สามารถนำมาคำนวณหาค่าความกว้างของช่องสลิต โดยใช้กล้องจุลทรรศน์เชิงแสงถ่ายภาพดิจิทัลในรูปแบบวิดีโอ ทำการหาค่าความคลาดเคลื่อนของสลิต ที่สร้างขึ้นเปรียบเทียบกับสลิต ที่ขายทั่วไป พบว่าสลิตที่สร้างขึ้นจากแผ่นฟิล์มกราฟิกมีค่าความคลาดเคลื่อนน้อยกว่า 5% ที่ความกว้างของช่องสลิต 165 ไมโครเมตรเมื่อเทียบกับสลิตทั่วไปที่ขายในตลาด ซึ่งวิธีการดังกล่าวมีความเหมาะสมกับห้องปฏิบัติการสำหรับนักเรียน ดังตารางตัวอย่างที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบค่าความกว้างสลิตเดี่ยวที่สร้างจากซอฟต์แวร์และการคำนวณ [12]

Desired slit width b (μ m)	Calculate slit width b (μ m)	Error
30	15.2 ± 0.2	-49.3
40	26.7 ± 1.2	-33.3
50	37.9 ± 2.4	-24.2
60	46.6 ± 1.0	-17.1
70	58.0 ± 2.5	-15.4
80	67.7 ± 1.8	-13.0
90	78.3 ± 2.3	-11.8
100	88.2 ± 1.3	-9.3
120	108.8 ± 2.1	-7.9
130	119.7 ± 3.8	-7.1
140	130.0 ± 2.6	-7.3
150	148.8 ± 1.4	-7.0
165	159.1 ± 1.7	-3.6

รูปที่ 2.23 การจัดตั้งอุปกรณ์การเลี้ยวเบนของแสงผ่านสลิตเดี่ยวเพื่อทำการวัดค่ายังมอดูลัส [14]